

ՀԱՆԳԷՍ ԱԶԳԱՅԻՆ

Մամուլը իւրաքանչիւր շրջանը 52 օրինակ է :
Ստորագրութեան տեղն է՝ Պօլիս Շէքիֆ փաշա
խան թիւ 9 :
Դուրս երթալիք փօստային ծախսը աւանդինն է :

Շրջանին գինը կէս Օսմ. ոսկի 50
Մէկ թիւը դահեկան արծաթ 1
Ծանուցման առիդը 3
Անվճար նամակ չընդունուիր :

Թիւ 647 ԺԱ. ՏԱՐԻ ՇՐՋԱՆ ԺԳ. 1879

ՇԱԲԱԹ 23 ՅՈՒՆԻՍ

ԱԶԳԱՅԻՆ

ԴԱՐՁԵԱԼ ՊՕՅԱԾԻ-ԳԻԻՂ

Կը յիշեն անշուշտ ընթերցողք, որ անցեալ
շաբթու յիշեալ գիւղի ազգայիններն իրենց
վարժապետին ծանուցեալ խնդրոյն նկատմամբ
Խառն ժողովոյ տուած անտեղի վճռոյն բա-
ցատրութիւնն պահանջելու համար Արօնական
ժողովոյ դիմած էին, սակայն Արօնական Ժո-
ղովն օրինաց առջև պատասխանատուութեան
տակ չգտնուելու համար խնդիրն Խառն Ժո-
ղովոյ վրայ նետած էր. այս պատճառաւ չու-
րեքշաբթի օրն յիշեալ գիւղացիք Խառն Ժո-
ղովոյ դիմեցին վերջնական պատասխան մը
ստանալու համար, սակայն Խառն ժողովն իր-
մէ բարձր ժողով մը չկարենալով գտնալ ան-
միջապէս խառն անունն առաւելի վերածեր է,
որպէս զի ասով կարենայ ժամանակ շահիլ
սոյն անպարտ խնդիրը յետաձգելու, որ յիշ-
եալ գիւղացիք երթալ գալէ ձանձրանան, և

խնդիրն ինքնին խեղդուի, և պատգամաւո-
րութեան միջոցաւ կ'իմացնէ որ, սոյն խնդիրն
Խառն ժողովոյ վերաբերելուն՝ յառաջիկայ
շաբթու պէտք է ներկայանան, և մինչ Խառն
Ժողովոյ սոյն խնդրոյն ձեռնարկելն իրենց նա-
խորդ վճիռը դործադրութեան չը դրուի :

Ահաւասիկ Վարչութիւն մը որ չ'կրնար
ուրիշ ամսէ 'ի վեր Պօյաճի-գիւղի նման փոք-
րիկ գիւղի մը խնդիրն՝ որ խնդիր ըսելու ան-
գամ մարդ կը կարմրի, չ'կրնար արդարու-
թեամբ վերջ մը տալ 'ի շնորհս Ասլանեանի,
Քէմհանեանի և Յրէնկեանի նման խռովա-
րար անձանց ազդեցութեան, ամբողջ գիւ-
ղացիք այս երեք անձանց խաղաղիք ընելով
այս շաբթու եկէք, դալ շաբթու եկէք ևն.
Ըսելով խնդիրն կ'երկարաձգէ, ասով կրնայ
չափուիլ մեր Վարչութեան դործունէութիւ-
նը ու արդասիրութիւնը :

Երբ Պօյաճի-գիւղի նման փոքրիկ գիւղի
մը խնդրոյն համար վարժապետը ճեմիչին մէ-

ջէն ինչ է ըրեր ըսելով այսչափ կողմնակցութիւններ և էնթրիկներ կը խաղցուի, արդեօք խեղճ գաւառաց խնդրոց մէջ ի՞նչ էնթրիկներ և խարդաւանութիւններ կը գառնան, հարկ չենք համարիր բացատրելու:

Յաւալի՜ վիճակ:

Միւս կողմանէ ալ կը լսենք որ Բերսէս վարդապետը Պոյաճի-գիւղի մէջ՝ հակառակ իւր կողման ու պարտաւորութեան ամեն դիշեր իւր արքանեակներուն հետ միացած իւր տունն մութի մէջ ժողովներ կ'ընէ, և խռովութիւնը աւելի արծարծելու համար ամեն ջանք ու ճիգ ի գործ կը դնէ եղեր:

Ահաւասիկ խաղաղութեան պաշտօնեայ մը, որ փոխանակ ժողովրդեան բարիքն մտածելու, զանոնք ի միութիւն յորդորելու և ի սէր քարոզելու, ինքն խռովարար կը հանդիսանայ, և ամբողջ գիւղի մը յետադիմութեան պատճառ կ'ըլլայ. ստուգիւ արհամարհանայ արժանի է և եկեղեցական դասուն ալ մեծ արատ կը բերջ յիշեալ եկեղեցականին արարքը:

Ի՞նչ անուն տալու է այսպիսի եկեղեցականաց, որ Ազգին այսպէս ծառայութիւններ կը մատուցանեն. կեքահայրն դո՛ւ եղիր ո՛ր ընթերցող:

Այսօր ալ այսչափ:

ԱԶԳԱՅԻՆ ՀԻՄՆԵՐԱՆՈՅ

Լրագիր՝ իւր չորեքշաբթի աւուր թերթով Հիւանդանոցին նկատմամբ մեր անցեալ թերթով դրածնուս իբր պատասխան՝ Հիւանդանոցի պատուարժան Հոգաբարձութիւնը պաշտպանելու կերպիւ յօգուած մը կը հրատարակէ, յորում Մամլոյ դրածները մէկ կողմանէ բոլորովին զրպարտութիւն, և անխղճութիւն կը համարի. միւս կողմանէ ալ նախորդ Հոգաբարձութեանց ատեն, և մինչեւ

չեւ իսկ Հիւանդանոցի հիմնարկութենէն ի վեր այսպիսի դէպքեր պատահած ըլլալը կ'ընդունի, և նոյն իսկ այս անգամ ալ պատահելը կը խոստովանի. առարկելով թէ Հիւանդանոցի պատերը Եէտի-գուլէի պատերը չէն, կրնան փախչիլ:

Լրագիր սոյն խօսքով կը հաստատէ թէ՛ Հիւանդանոցը հսկողութենէ բոլորովին զուրկ է, պատերը ցած ըլլալուն պատճառաւ:

Եթէ Լրագրի ըսածին պէս մէկ տղայ մը միայն փախած ըլլար, մենք բնաւ բերան պիտի չառնէինք բացառութիւն համարելով: Սակայն ընդհակառակը իրողութեանց բազմութիւն ըլլալէն էր, որ մենք գրելու պարտաւորեցանք:

Ներկայ պատուարժան Հոգաբարձութիւնը կրնա՞յ արդարանալ, և կրնա՞յ արդարացունել զայն Լրագրի խմբագիրը, երբ 20 էն աւելի անտէր որբերու շատ անգամ Հիւանդանոցէն փախչիլը և անպատիւ տեղեր ապաստանելին:

Ապացուցանենք:

Լրագրի խմբագիրը կրնա՞յ ուրանալ և սուտ հանել՝ շատ մը խեղադարձերու լեռները փախչելով, ոստիկանութեան կողմանէ բռնուելով Հիւանդանոցի յանձնուելը. միթէ այս դէպքն ալ իբր սովորական բան մը նրկատելու ենք:

Միթէ ուտելիքնին, հագնելիքնին, ճերմակեղէններն են, շաբաթը անգամ մը բաղնիք երթալին կրնա՞յ արդարացունել պատուարժան Հոգաբարձութիւնը, երբ մենք և մեզի հետ պատուաւոր մէկ քանի անձինք փախչող երեք տղայոց գլուխները ո՞լիւնելով միտալը տեսանք աչքովսիս:

Միթէ սո՛ւտ է Հիւանդանոցի աշակերտաց՝ տնօրէնին կողմանէ անխնայ գանակոծուելը, տնօրէն մը՝ որ չէմբռնէ Բերսէս լաւ ընելէն զատ՝ ուրիշ արժանիք մը չենք տես

ներ վրան , և նախորդ տնօրէն մեծ . Նշան էֆէնտին փնտռել կուտայ :

Էրազըն խմբագիրը՝ այս իրողութիւնները կրնայ հերքել , և անխղճութիւն և զրուպարտութիւն համարիլ , մեր ճշմարիտ տեսութիւնը :

Մամուլ Հիւանդանոցի պատուարժան Հոգաբարձութեան դէմ ո՛չ ատելութիւն ունի և ո՛չ ալ հակակրութիւն , և ո՛չ ալ թշնամական ցոյց մ՛ըրած ըլլալու համար կը հրատարակէ այս լուրերը , այլ միայն Հոգաբարձութեան ուշադրութիւնը հրաւիրելով սոյն իրողութեանց վրայ , անկարգութեանց վերջ տալու բարի նպատակաւ է որ , սոյն ցաւալի տողերը գրելու պարտաւորեցաւ ակամայ :

Երանի՛ թէ պատուարժան Հոգաբարձութիւնը՝ լրագրի պէս ամենառիչիչ դէպքեր չը համարելով՝ վերոյիշեալ իրողութիւնները , և « Հայը շինել չը դիտէ , այլ քակել դիտէ » փտտած խօսքեր չընելով՝ պաշտօնապէս՝ և ոչ թէ անուղղակի կերպով մեր ըսածները հերքելու կարող ըլլայ :

Պ Ր ՈՒ Ս Ս .

Խոտտացած էինք մեր 'ի Պրուսա ըրած ճանապարհորդութեան նկարագիրն ընել , և հաւաստիկ այս անգամ կը կատարենք :

Սոյն քաղաքը Ողիմպոսի լեռան ստորոտը շինուած է : Քաղաքին դերքը գեղեցիկ և դէպ 'ի հիւսիս ձգուած է :

Իր նաւամատոյցն է Մուտանիա . մայրաքաղաքէս 'ի Մուտանիա ծովային ճամբով չորս ժամ է . բայց Տաճկի Մուտանիէ ընկերութեան շողենաւով՝ եթէ մէկը հոն երթալ ուղէ , մեծ բարեբաղդութիւն պիտի համարի թէ որ 8-10 ժամուան մէջ Մուտանիա հասնի : Մուտանիայէն 'ի Պրուսա արագընթաց կառքով երկուք ու կէս ժամէն կրնայ հասնիլ :

Տիրող լեզուն է Թրքերէն մինչև իսկ Հայոց և Յունաց մէջ . եթէ բնիկներէն մէկը Հայերէն խօսելու ըլլայ , մեծ հրաշք է : Բնակչաց թիւը՝ ասկէ 4 տարի առաջ եղած վիճակագրութեան մը նայելով՝ 100,000ի կը հասնի , որոցմէ 13,000ը Յոյն , 8,000 Հայ , 3,000 Հրեայ , 300ի չափ ալ գաղթական Եւրոպացի . իսկ մնացած մասը Տաճիկ է :

Սոյն քաղաքը նախկին մայրաքաղաքն ըլլալով Օսմանեան պետութեան , հոյակապ հին շէնքեր կը պարունակէ : 360էն աւելի մզկիթ կը գտնուի եղեր . սակայն երկրաշարժէն չատերը զնստուեր են , և այժմ 200ի չափ մնացած է , որոց մէջ նշանաւոր են Ուլու ճամի , Եէշիլ-ճամի , Օրխան կոչուած ճամիները , զորոնք Եւրոպացիք խիստ հետաքրքրութեամբ կը գնեն , և կ'այցեցեն :

Առաջին Օսման թագաւորէն սկսեալ վեց թագաւորաց չիրիմները կը գտնուին յատուկ Դէպքներու տակ : Ասոնցմէ զատ նշանաւոր են նաև հանքային ջերմուկները , որոնք խիստ առողջարար են յղային հիւանդութեանց մասին : Սոյն ջերմուկներուն անուանքն են՝ Քէշէլի պանդձի , Գարա-Մուսթաֆա , Եէշի-Պափլըճա , Էսկի-Պափլըճա , Քիւքիւրալի արանց , Քիւքիւրալի կանանց , Չէքիրկէ , Պոյու-կիւղէլ , Հիւսնիւ-կիւղէլ , Կէօյնի-ֆէրաճ , Սէվլինաղ . Գայնարճա անուն ջերմուկ մ'ալ կայ , որուն համար խիստ հրաշալի է կըսեն : Ամեն թաղ նաև ունի իր յատուկ բազմիւրեքները :

Իւրաքանչիւր քայլիդ մէկ մէկ աղբիւր կը տեսնես , և ամեն տուն իր վաղուկ ջուրերն ունի : Ասոնց մէջ նշանաւոր են Կիւլ-փուսար , Ալթըն-օլուք , Տէվրիւ-կէշ , Եէշիլ , Ապու-ճէօհէր , Կէօք-աէրէ , Գափաք և Փուսնար-պաշի : Այս վերջինը ամենէն առատ և պաղուկն է :

Ամեն տեսակ միրգ ալ կը գտնուի , մա-

նաւանդ հռչակաւոր է հիւր-կոչուած գեղ-
էր և շաղանակը, որուն ծառերը խիստ շատ
են: Տեղացի հարուստք պարտէզի շատ սի-
րահար են և ճաշակ ունին. որուն համար
շատ գեղեցկազարդ պարտէզներ ընդհանրա-
ցած են:

Մասնաւոր ուշադրութեան արժանի են
տեղւոյն քէպապճիները, որոնք իւրը շուրի
տեղ կանցունեն շինած քէպապներնուն վրայ:
Աւելցուր ասոր վրայ զոչ-զոչ զբոսայիտները,
որ խմորին սիրաբ ևր զովացունէ, և կեանք
կուտայ որք յիշատակաց արժանի են:

Բաւական մեծ և ընդարձակ շուկայ մ'ալ
կայ, որ Պօլսոյ շուկայէն տարբերութիւն
չունի:

Տեղացւոյ գլխաւոր վաճառականութիւնն
է շերամատածութիւնը, մետաքսի և խօզա-
կի առեւտուրը: Մետաքսի փոքր և մեծ 104
հատի շափ գործարանք կան, որոյ մէջ 80էն
մինչև 100 աղջիկ կը գործեն, և մեծ մասը
գրեթէ մօտակայ գիւղերէն են: Սակայն մեր
հոն գտնուած միջոցին հազիւ թէ 20 գոր-
ծարան կը բանէր. հին խօզակները սպառած
ըլլալով: Արտուր թէ խօզակը այս տարի շատ
յաջող վիճակի մէջ է եղեր: Նշանաւոր է նա-
եւ տեղւոյն հաւ-լ-ճիութիւնը, մետաքսի գոր-
ծարաններէն ետեւ: 200ի մօտ հաւլուրի թէղ-
կեահներ կան. տարազաւորութիւնն ալ
բաւական առաջ գացած է, աւելի կանոնց
մէջ, «լ-է» ըսուած պատմայի նման բաներ
և շաղիկցուներ գործելով: Ասոնց ետեւէն
կուգայ կերպասագործութիւնը, որուն ար-
հեստապետները միշտ Եւրոպոյ հետ գործ
կ'ընեն:

Այս արհեստներուն մէջ ընդհանրապէս
Հայերն և Հայ-Հռովմէականները յառաջա-
ցած են, որ ստուգիւ նշան է իրենց յաջո-
ղակութեան և գովեստից արժանի են:

Տեղւոյն բոլոր բնակիչք, մանաւանդ Հայք

խիստ մարդասէր և հիւրասէր են ըստ Արե-
ւելեան հին սովորութեան:

Յոյնք ունին երեք եկեղեցի, Հայք մէկ,
Հայ-Հռովմէականք մէկ, Բողոքականք Ժողո-
վարան մը և գիշերօթիկ դպրոց մ'ունին, որ
բաւական բարեկարգ և յառաջադէմ է:

Հայոց վարժարանը թէև հոյակապ, բայց
ներքինը բնաւ արտաքին չ'համապատասխա-
ներ. այս ալ Հայոց կրթութեան մասին զգա-
ցում չունենալին և բոլորովին անտարբեր
ըլլալին կ'ապացուցանէ: Օրիորդաց վարժա-
րան մ'ալ կայ, սակայն այս ալ առաջնոյն
վիճակակից է:

Մեր հոն գտնուած միջոցին բաւական
շարժում մը կար դպրոցը բարեկարգելու մա-
սին. շատ ուրախ կըլլանք, եթէ իրականացու-
մը լսելու բարեբաղդութիւնն ունենանք:

Ազգային Ժողովներն խիստ ներդաշնակ
կերպիւ կը գործեն: Տեղւոյն Առաջնորդ գեր.
Բարթուղիմէոս արքեպիսկոպոսի՝ վիճակին
ազգային գործոց մէջ ցոլցած իմաստութիւ-
նը և անձնութիւնը խիստ գովելի է, և
կրնայ օրինակ ըլլալ միւս գաւառացի առաջ-
նորդներուն, թէ՛ իր եկեղեցական բարեկար-
գութեամբը՝ և թէ՛ տեղական կառավարու-
թեան առջև ունեցած ազդեցութեամբ. որով
տեղւոյն Յունաց և Հայ-Հռովմէականաց ա-
ռաջնորդներուն նախանձը կը շարժէ:

ԻՍԿԻՏԱՐ ԵՖՆԻ ՄԱՀԱԼԼԷԻ

Թ. Ա. Դ. Ա. Կ. Ա. Ն. Խ. Ռ. Զ. Ռ. Ի. Բ. Դ. Ը.

Անցեալ շաբթուան թերթերնիս կարդա-
ցողներուն մտքէն ելած չէ անշուշտ, Իւս-
կիւտար Նոր-Թաղի հռչակաւոր ատենապե-
տին հանճարն ու տաղանդը, և նորա Ս. Ե-
կեղեցւոյ սնտուկին պատճառած վնասն հը-
րատարակելու խոստումնիս: Ահաւասիկ կու-
գամ պարտքս կատարել:

1874 թուականին երբ ճարտարապետ Սե-
նեքերիմ էֆենտին յաջողեր է աշխատելն պէս
ատենապետութեան պաշտօնը ձեռք անցնել,
իսկիւտար Պաղլար-պաշը Նուհ-գուլուսու
ճատտէսին Ս. Եկեղեցւոյ վաղըփէն մահիւ
եղած տան մը վաճառումը կարգ խնդրոցին
առաջինն ընելով, կը յայտնէ խորհրդոյն թէ՝
յիշեալ տունը մէկու մը ծախու առնել տա-
լու մտադիր է, որ եթէ յաջողի, Ս. Ե-
կեղեցին Բժ Բժ շահերու պիտի տիրանայ,
խորհուրդը անմտաբար և առանց նորա խո-
րամանկութիւնը նախատեսելու կը հաւանի և
շնորհակալ իրի կ'ըլլայ. քանի մ'ամիս ետքը
թաղեցի մը խորհրդարան երթալով յիշեալ
տան համար խնդիր կը յուզէ և կը յաւելու
թէ ինչուան 220 լիրայի պատրաստ է զայն
ծախու առնուլ. ասոր վրայ ատենապետ է-
ֆենտին գոյնը կը նետէ և ամենէն առաջ
խօսքի նետուելով կ'ըսէ թէ, այդ խնդիրը ինձ
յանձնուած է զնա՝ հիմայ, պէտք ըլլայնէ կը
կանչենք քեզ. խորհրդոյ անդամակիցները
կ'ուզեն սոյն յետաձգման պատճառը հասկը-
նալ, բայց ատենապետը կ'ըսէ թէ, չի խոս-
տացայ արդեօք Բժ Բժ շահերով ծախել զայն,
օ՛ն սերեմն ետ կեցէք դուք, և կը յաւելու
թէ Ս. Եկեղեցւոյս պատուական Տ. Յովհաննէս
հայրը, որ իմ տաներէցս է, համոզեցի որ
170 Օսմ. լիրայի ծախու առնու յիշեալ տու-
նը, այն պայմանաւ որ, որովհետեւ ինքը ան-
զաւակ է, մինչև ցմահ ուրիշի մը չի ծախէ,
որպէս զի իր մահուան պատճառաւ յիշեալ
տունը վերստին մահիւլ ըլլայ. խորհրդա-
կանները այս տարօրինակ առաջարկութեան
անվաւեր ապօրինաւորութիւնը ի նկատի առ-
նելով կը ջանան համազել որ, ետ կենայ իւր
նպատակէն, սակայն ատենապետը այն աս-
տիճան յամառ կը մնայ, որ ընկերք ալ կը
ձանձրանան և մեղքը վիզդ ըսելով խնդիրը
բոլորովին ատենապետին քմահաճութեան կը

թողուն. ատենապետին ուղածն ալ աս ըլ-
լալով, անմիջապէս կը կանչէ իր տաներէցը
և կ'ըսէ թէ ահաւորիկ, խորհուրդը 170 լի-
րայի քեզ տուաւ տունը, զնա՝ ստակը բեր:
Տէրտէրը իր խորամանկ ծուխին այս յայտա-
րարութեան վրայ ոտքը դնալէն կը կտրի, և
ուրախութեամբ տուն կը վազէ ու երէցկիւնէն
ստակները առնելով կը բերէ խորհրդարան.
Հանձապետը կը համրէ ոսկիները և երբ կը
տեսնէ թէ 160 հատ է, 10 ոսկի եւս կը
պահանջէ. տէրտէրը չունիմ կ'ըսէ, գանձա-
պետը չ'ըլլար կ'ըսէ, անդիէն ատենապետն
է կ'ըսէ, « ճանրմ նէ՛ տիր օ, օ կէթրեր,
թէմամ եազըն տէֆթէրէ, պէն քէֆլիմ »,
կ'ըսէ, (անշուշտ ակնարկով մ'ալ չը բերես
նէ հոգ չէն հասկցուցած ըլլալու է):

Տաներէցը ստակները այս կերպով տեղա-
ւորելէ ետեւ, ալ բան գործ կ'ընէ տան հէօ-
ճէթը ժամ առաջ ձեռք անցնելու աշխատիլ,
այս միջոցին 220 ոսկի տուող թաղեցին կը
ներկայանայ և խնդիրը վերստին կը յուզէ.
ասոր վրայ ատենապետը զայրացմամբ կը պա-
տասխանէ թէ խնդիրը այլ եւս վերջացած է
և 170 ոսկիի ծախուելով՝ դրամալ ալ մնաու-
կին մէջ գանձուած է (մուցած ըլլալու է թէ
10 ոսկին ապառիկ էր). թաղեցին կը պա-
հանջէ զիտնալ թէ ի՞նչ իրաւամբ փոխանակ
220ի միայն 170 ոսկի կ'առնուի, սակայն այն
աստիճան անպատասխանի կը մնայ իւր այս
հարցումն, որ մարդը վերջապէս կարծելով
թէ իր դէմը մարդ չիկայ, կ'առնէ կը բալէ.
իրաց այս վիճակին մէջ ատենապետը խօստ-
մընազիր մը կը ներկայացնէ խորհրդոյն, որոյ
պարունականութիւնն է թէ տաներէցը մինչև
ցմահ յիշեալ տունը ուրիշի մը չպիտի կարե-
նայ ծախել, և կ'առաջարկէ որ այս խոստ-
մընագիրը խորհուրդը ստորագրէ, թէպէտ և
գիտողութիւններ կ'ըլլան, թէ փոխանակ խոր-
հուրդին ստորագրութեան քահանային ստո-

րագրելը պէտք է, « բայց պէն պիլիբրիմ պու պէօյլէ օլմալը տըր » ըսելով ատենապետին ըրած առարկութեանց վրայ յիշեալ գիրը կ'ստորագրուի, ու տանը հէօճէթին հետ ի միասին կը յանձնուի քահանային . միջոցը քիչ մը ժամանակ անցնելով, քահանայն բորբոքելով մը խորհրդարան կը դիմէ և կ'սկսի պօռալ կանչել թէ աս ի՞նչ խաբէբայութիւն է, եաղմա մի կայ, սա՛ Թաղ . Խորհրդին նայեցէ՛ք, 330 կանգուն գետին ունի տէ յի տուն մը կը ծախէ ինձ, չափել կուտամ որ 290 կանգուն է, անպատճառ և անպատճառ տարբերութիւնը կ'ուզեմ: Խորհուրդը կըսթափի և կսկսի խնդիրը ի հիմանց նկատողութեան առնուլ և դժբաղդաբար կը տեսնէ թէ նախ՝ 220 ոսկի փոխարէն եկեղեցւոյ անտուկը միայն 160 ոսկի մտեր է, և Քէ Քէ շահերուն տեղ 60 ոսկիի վնաս տեղի ունեցեր է . երկրորդ՝ քահանայէն խոստմնագիր առնելու տեղ, խորհուրդը խոստմնագիր տուեր է . երրորդ՝ քահանային տրուած հէօճէթին մէջի 290 կանգունը քեռթուեր և 330 կանգուն գրուեր է:

Խորհուրդը այս իրողութեանց առջև կը չուարի և կուզէ խնդիրը վերաշրջել, սակայն այս ամենուն պատճառ հռչակաւոր և տաղանդաւոր ատենապետը վերստին դուրսը բարձրացնելով այս եղելութիւնները սխալմունք կանուանէ և սխալմանց սրբազրութիւնն ալ իւր վրայ կ'առնու:

(Եարանակել)

Տնտեսական խորհուրդը պաշտօնական յայտարարութեամբ մը կը հերքէ մեր ինչպէս նաեւ ուրիշ մէկ քանի լրագրաց հրատարակած այն լուրը, թէ իր ատենապետը 63 ոսկոյ դումար մը իւրացուցած է: Հետեւաբար կը ծանուցանէ՝ թէ Եւլտըլեան էֆ. ամբողջ հաշիւը տուած և բնաւ կեդրոնական անտուկին պատք չունի:

Տնտեսական խորհուրդը շատ ուշ մնաց այսպիսի ծանուցում մը հրատարակելու մասին . որովհետեւ մենք լաւ գիտենք, որ ի՞նչ անցած է Պատրիարքարանի պաշտօնէից մէջ տեղ և թէ ի՞նչ կերպով սոյն դումարը յանձնուեր է անտուկին: Բայց չենք ուզեր ամեն բան հրապարակել, քանի որ խորհուրդը դայթակղութեան վերջ տալու համար՝ հաշիւները առած՝ անպարտ կը հրատարակէ իր ատենապետը:

ՋՈՒՆԱՐՃԱՆԻՔ

Հայ տիբլօմաթիկոզութիւնը վերստին գլուխ շարժել սկսաւ . դեսպանատեսուցութիւնը անընդհատ շարունակուելու վրայ է հէօնման:

Ամեն օր լրագրաց մէջ կը կարդանք թէ՛ Սրբազան Պատրիարքը Լօպանօֆի իշխանին հետ երկար տեսակցութիւն մ'ունեցեր է, տիկին Լէյարա ճաշի հրաւիրեր է . Գաղղոյ դեսպան Պ. Ֆուրնիէ Հայոց խնդրոյն համար շատ կաշխատի եղեր . Սրբազան Պատրիարքը Հայաստան բառին Քիւրտիստանի փոխուելուն դէմ ոաստիկ բրթթէսթօ ըրեր է առ Բ. Գուռն: Տեղւոյս դեսպաններն ալ ձայնակցեր են Պատրիարքին . անցեալ ուրբաթ օր լրտ Քարնարլօն լօրտերուն խորհրդարանին մէջ Հայոց նկատմամբ Պէրլինի 61րդ. յօդուածին դործադրութեան ի՞նչ վիճակի մէջ ըլլալը հարցուցեր է . լօրտ Սալիդպուրի պատասխանելով Քարնարլօնի հարցմանը կ'ըսէ թէ՛ Փոքր-Ասիա տիրած յոռի վարչութիւնը կը ճանչէ, բայց Տաճկին կառավարութիւնը անկուտի ըլլալուն համար՝ ներելի է կ'ըսէ: Իրաց այս վիճակին մէջ, ինչպէս կ'ըսէ Մասիս, և Տաճկական առածը, « Լաֆ իլէ փիլալ փիլէրօէ, տէրեա դատար եաղ պէն տէն »:

Գուղկունճուքի Երեւանի Հրեայներն ալ ապստամբութեան դրօշը պարզեցին Ափրիկէի Զուլուներուն նման : Չենք գիտեր թէ՛ առաջինը ալ օրհնօք կուզեն , ի՞նչ կուզեն . որովհետեւ ան մեր ճանչցած ծակ ու ծակ փախչոյն երկչոտ Հրեայներն ալ մէկ մէկ առիւծ դարձեր են : Գուղկունճուքի սահմանագլուխը անցեր են , և պատերազմ պատերազմ աղաղակելով , « Էրեւան » իրենց ազգային պատերազմական երգը երգեր են եղեր :

Ամեն կողմէն ապստամբութիւնը զօրացընելու համար , Խաս-գիւղէն , Օրթա-գիւղէն և Պալատէն Հրեայ ապստամբներ խումբ խումբ Գուղկունճուքի ապստամբելոց հետ կը միանան եղեր :

Անցեալ կիրակի երեկոյ այս չարածըճինքը արեւմուտոյ պատերազմ մը տուեր են Յուսէպի Երեւանի զօրավարին առաջնորդութեամբ , և երկու ժամու չափ դիւցազնաբար կռուելէ վերջը՝ յաղթութիւնը անորոշ մնացեր է , և երկուստեք վիրաւորելոց և մեռեալներուն թիւը , այսին չէ : Սակայն Աթան-Համասի մէկ հեռագրին նայելով , յաղթութիւնը՝ խռովութիւնը զսպելու նպատակաւ օգնութեան համար Տաճիկ զօրաց կողմն է , որ մինչև ցայսօր սոյն զօրքերը հասկողութեան տակ առած են եղեր գիւղը , որպէս զի կրկին ֆէն մը չը ծագի :

* *

Համալուրի իղանթալի ընկերութիւնը մայրաքաղաքիս լրագրատպեանքուն մէկ մէկ խաղըն կլնցուց , իր մեծ վիճակահանութեան վնց կանգուն երկայնութիւն ունեցող ծանուցումները ձրիապէս հրատարակել տալով , որուն յիշատակը Հայ խմբագրաց մտքէն բնաւ պիտի չեղէ : Յիշեալ ընկերութիւնը որուն հաստատութեան բնաւ տարակոյս չունինք , մայրաքաղաքիս լրագրատպեան 100 , 200 , 300 աւան ֆրանկ խոստանալով՝ ծանուցումները հրատարակել տալէ վերջը , կը լսենք թէ այս

անգամ մէկ մէկ քամեալ զրկեր է , որ ստակներն ընդունեն :

Մասիս , Լրագիր , Մանգումէ , Թերճէման , Փունջ , Հայրենիք՝ քամեալներին առնելուն պէս՝ բուրդու բապուճ Գալթիոյ բիւցան վաղեր են ֆրանքներուն տիրանալու , պանգա չէ մնացեր տակն ու վրայ ըրեր են , բայց երեք խաղով մէկ պօշի պառկեր են , երբ պատասխան ընդունել են թէ՛ ընկերութեան մեծ ըլլալը գիտենք , սակայն քամեալներուն ստորագրութեան տէրը չենք ճանչնար կոր : Այս պատասխանին վրայ անկարելի է բացատրել մեր բարեխնամ Մասիսին արգահատելի վիճակը , իսկահաթճի Մանգումէին հէյ վայ պօռալով՝ « մէկէրչի վրօքալարտա տա եալանճը չըգարըմը » ըսելով՝ երկու ոտքը դետին զարներ , խալը խասըճի Թերճէմանին իր քամեալը ճիւղ ընելու ելլալը , քաղաքագէտ Լրագրին Թօք դարու երթալով Ս. Նիկողոսի առջեւ մամ վառելը , լալկան Հայրենիքին սրտաշարժ ողբերն , մեր մանկլաւիկ ֆունջին Գօմիսիօն խանին օրթան կայնգլով ըրած ազգու ատենախօսութիւնը , և 200 ֆրանքէն մինչեւ 2 ֆրանքի իր քամեալը կտրելու ելնելով դարձեալ չյաջողելը :

Աւելցուր ասոնց վրայ նաեւ Լուսոյ նոր խմբագիր Գալթիսմանեան Մինաս Էֆ. ի աճապարանք խմբագրական ասպարէզը նետուելը , որ ինքն ալ բաժին մը ստանայ Համալուրի իղանթալի ընկերութեան ֆրանքներէն , ու որ լսելու ըլլայ , տարակոյս չկայ թէ՛ քահ քահ մը պիտի վրցունէ :

Այս պատմութիւնը ընելէ վերջը , որ իրողութիւնն է , մենք մեր աղնիւ պաշտօնակցաց սրտերուն կրակը մարելու համար՝ կ'առաջարկենք որ երթան Թագսիմէն պաղուկ պաղուկ մէյմէկ դաւաթ ջուր խմեն :

* *

Ի՞նչպէսէք նայինք պարոն Խրիստոսեան :
— Փառք Աստուծոյ , դուք ինչպէսէք :
— Աղէկ ըրինտ , Իսկիւտար ի՞նչ կայ չիկայ նայինք :

- Ամեն բան կայ :
- Թատրոն կերթաք կոր :
- Այո :
- Ներկայացումներն ի՞նչպէս կերթան կոր :
- Չեն երթար կոր, կայնեցան :
- Պատճառ :
- Տեղւոյն կառավարութիւնը զրասակար դատեր է գիշերները ներկայացում տալը, անոր համար արգելեց :
- Զարմանալի՛ բան, ցերեկները օգտակար եղած բան մը գիշերները զրասակար դատուի :
- Մի՛ զարմանար բարեկամ, տասնիկ բաները այս երկրին մէջ սովորական են, որովհետեւ երկրիս արգելքը երեք օր է :

ԽՕՄԱԿՅՈՒԹԻՒՆ ՊԱՏՈՒՀԱՆԷ ՊԱՏՈՒՀԱՆ

- Քա, Աղաւնի հանրմ իմացա՞ր ինչեր եղեր է նէ :
- Չէ, ուրկէջ ես պիտի իմանամ. եկող չունիմ կացող չունիմ :
- Քա հայրա՛, ան քէօրնալու չքթթները մէկ հատ ծեծ մէկ հատ կռիւ մը քի, աշխարհքերը էլեր էլեր նստեր է :
- Ատ մըր տեղ է եղեր :
- Գուղիունճուխ, ամա թարիֆնին բէք մեծ պան է եղեր :
- Մեղայ, կը նայիս սա էսկիծի շուները, կը կենան կը կենան կեղան անանկ պան մը օրթան կը հանեն քի, աշխարհք սեքամէսի կը հանապցունեն, ու գիտէ կէնէ որին զաւակը խաբաթմիշ քրին :
- Քա չէ քուրուկ, աս անանկ պան չէ՛, կայնէ քի նախըմ, կայնէ նայիմ որ օր, աս կիրակի մի ըսեմ, հա աս կիրակի տահա օհարտակ չեղած ինտօր կըլլայ, տատանան պան չունի ես Հայուն մէկը եափուտիցի տղու մը կը զարնէ մի գէշ պան մը կըսէ, իրաւոր աղէկ մը չիտեմ, հոն գտնուող մէկալ եափուտիները կը տեսնան, վայ սէն չօճուդտան նէ՞ իտեքսին կըսեն վրան կը թափին :
- Լախըւտըթ մի մոռնար, ըսել է քի աս կռիւը Հայերը իլէն եափուտիները քրեր են :

— Աղլ կռիւին ճօթը Հայէն բրթեր է, հատըը չերկնցունեմ կը պոնեն ադ հայը աղւար մը կը ծեծեն. հոն տէրէ մը կայ էզեր բալարը քիւտիւր մէջը կը նետեն, աստուած պակաս չընէ քանի մը Հոռոմ կը գտնուի անոնք ալ եափուտիները կը պոնեն կը ծեծեն :

— Վախնամ Հոռոմները թօբին պերանը կացին :

— Քա հայրա՛, ան նախը չըրաւ, քի մնաց պիտի մարէի, պէրէքեթ պուտ մը ջուր առի պերանս :

— Ամա քուրուկ անոնց ալ ի՞նչ, աստար միլլէթներէն ծեծ կուտենք, էրկու թօխատ ալ եափուտիները թող զարնեն :

— Մի ըսեր քուրուկ, բլլալէք է կըլլայ, ասոր չար սահաթ կըսեն, օրն էլլէ խազան չիլլէ կըսէր օգորմած հոգի մամն, նի հայէթ զապթիյէ կուգայ, թիւֆէնքի կուգայ կռիւը մէքս կըլլայ. աս քէօր օլտճախ եափուտիները նորէն աստին անդին կը ժողուրուին, էս ըսեմ էրկու հարուր դուն ըսէ իրեք հարուր նորէն կէնէ կռիւը կը պալաւին, կռիւին մէկ ճօթը Գուղիունճուխ, մէկ ճօթը Նէնի մահալլէ, անանկ կըլլայ քի հարը զաւակը չի ճանհար դաւակը մարը, հեռուներ բլլայ արունը սէլի պէս քալեր է :

— Աճապ մարդ մեռե՞ր է :

— Մեղայ խենդ էս գուն ալ, աստար կուտմին կոչումին մարդ չմեռնի կըլլայ :

— Իկէր մար ունին նէ վայ մօրերնուն գլխուն :

— Քա Էֆթիկ հանրմ :

— Համմէ :

— Ի՞նչ է էղեր :

— Գուղիունճուխ մեծ կռիւ մըն է էղեր, շատ ալ մարդ թէլէֆ էղեր, անանկ որ ճօթը տէյ Նէնի մահալլէ կացեր է, աստուած պակտութիւնին չի ցուցուցնէ զապթիյէները վրայ հասեր էն աէ գործը խափաներ էն :

— Վախ, վախ, վախ, աճապ ինչ վայնատուն փրթեր է, ասանկ հաղարներով մարդ մէկզմէկ կան նէ ինչ կըլլայ, դատաւարանի օր :

— Քա թօրթիւ տուտու :

— Համմէ :

— Ինչ է էղեր իմացա՞ր :

— Չէ :

— Կայնէ քի նախըմ :

Ետնապէս